

Tabulka 4. Postoje k řešení problémů životního prostředí

Postoj	Skupina		
	I.	II.	III.
1. je znečišťování životního prostředí a degradace přírody nevyhnutelným důsledkem ekonomického rozvoje a růstu životní úrovně („nutným zlem“)?	3,1	4,0	3,2
2. berete v úvahu kvalitu životního prostředí v určitém městě nebo oblasti při rozhodování o:			
2.1 místě bydliště	1,9	1,6	1,4
2.2 místě zaměstnání nebo školy	2,4	2,2	1,6
2.3 místě trávení doby odpočinku, rekreace	1,2	1,4	1,5
3. pokud na některou z otázek ad 2 odpovíte „určitě ano“ nebo „spíše ano“, označte zakroužkováním příslušného písmene váhu, kterou kvalitě životního prostředí přikládáte:			
a) rozhodující faktor			
b) jeden z několika nejvýznamnějších faktorů			
c) podružný, vedlejší faktor			
4. sbíráte pravidelně starý papír, sklo nebo jiné odpadové suroviny?	3,3	4,2	2,1
5. užíváte šaty, boty a jiné spotřební předměty až do jejich úplného zničení bez ohledu na módu?	3,0	2,1	3,2
6. souhlasil byste se zvýšením maloobchodních cen paliv a energie o 50 % (při nezměněných příjmech), pokud by to vedlo k zlepšení životního prostředí (instalace účinnějších odlučovačů a odsiřovačích zařízení, snížení spotřeby paliv a energie)?	3,3	1,9	4,0
7. dtto o 200 %?	4,3	3,6	4,8
8. souhlasil byste se stagnací své životní úrovně v průběhu příštích deseti let, pokud by se zvýšil podíl investic na péči o životní prostředí?	3,1	1,9	2,9
9. dtto s poklesem své životní úrovně ročně o 5 % v průběhu pěti let?	3,6	2,7	3,4
10. byl byste ochoten vzdát se vlastního automobilu (resp. neusilovat o něj) jako jednoho z významných zdrojů znečišťování životního prostředí?	3,5	2,0	2,9
11. vypínáte nebo omezujete ve vašem bytě topení v noci a v době, kdy je byt prázdný?	2,0	1,8	1,2
12. regulujete teplotu v bytě výhradně větráním?	4,0	4,1	4,8
13. dbáte o to, aby se neplýtvalo vodou?	2,2	2,0	1,8
14. souhlasíte, aby byly zvýšeny poplatky za vodu o 200 % (při nezměněných příjmech), pokud by to vedlo ke snížení spotřeby vody?	3,6	2,0	4,0
15. byl byste ochoten vzdát se nároků na vlastní chatu, pokud byste měl k dispozici:			
15.1 byt v hezkém (příjemném) životním prostředí?	3,6	1,6	1,9
15.2 ubytování na dovolenou a víkendy v hezkém prostředí a za přijatelné ceny?	3,2	1,6	1,5

díky své specializaci (meliorace) hlouběji vědomi nezbytnosti řešit ekologické problémy i za cenu určité osobní újmy v oblasti materiální spotřeby. Stejný trend se projevuje i v reakci na případnou stagnaci nebo dokonce 5% roční pokles životní úrovně v důsledku zvýšení objemu „ekologických“ investic, celkové hodnocení je zhruba neutrální. Studenti VŠZ se stagnací spíše souhlasí a i případný pokles jsou ochotni zčásti tolerovat.

Osobního automobilu jsou ochotni zříci se – ve prospěch kvalitnějšího prostředí – spíše členové II. a III. skupiny; pro studenty gymnázia je zřejmě automobil součástí životního stylu, o nějž usilují.

Respondenti dále vypovídají o tom, že výrazně přispívají k šetření energií vypínáním nebo omezováním topení v noci a v době, kdy je byt prázdný. S tím je však v částečném rozporu konstatování, že v rozhodující míře regulují teplotu v bytě větráním.

Respondenti podle svého vyjádření spíše zabráňují plýtvání vodou, s výjimkou studentů VŠZ však nesouhlasí s případným zvýšením poplatků za vodu o 200 %. Starší respondenti (skupiny II a III) jsou ochotni vzdát se nároků na vlastní chatu za předpokladu, že budou bydlet v kvalitním prostředí, popřípadě budou mít možnost strávit dovolenou a víkendy v hezkém prostředí za přijatelné ceny.

Celkově lze tedy konstatovat, že respondenti výrazně diferencují svou ochotu podporovat opatření, která by mohla (na úrovni občanských postojů) zlepšit kvalitu prostředí. Jsou spíše ochotni částečně snížit materiální spotřebu než celkovou životní úroveň spojenou s určitou společenskou prestiží (4).

Velmi zajímavé dokreslení výsledků získaných zpracováním dotazníků jsou postoje některých respondentů vyjádřené na závěr dotazníku. Respondenti především reagovali na naznačené možnosti ovlivňování životního prostředí. Soudí, že při řešení ekologických problémů nelze spoléhat pouze na občanskou iniciativu a opatření spojená se snižováním životní úrovně (s poukazem na praxi průmyslově vyspělých zemí). Projevují názory jako: „Je nutné řešit daný problém radikálně – a na vyšších úrovních“; „Stát si neví rady s ochranou prostředí, nemá na to prostředky... nesnažil bych se najít řešení cestou žebrání od obyčejných lidí. Ti na to nemají“; „Stejně to k ničemu nevede“. Řešení problému postupné destrukce životního prostředí zřejmě vyžaduje zásadní změny ve společnosti.

Závěry

Pilotážní průzkum naznačuje, že navržená dotazníková metoda by se mohla stát základem široce založeného výzkumu vztahu lidí k životnímu prostředí. Poskytuje smysluplné, vnitřně konzistentní poznatky. Výsledky získané její aplikací ve třech výrazně odlišných skupinách studentů jsou vesměs velmi podobné; většinu podstatnějších rozdílů lze vysvětlit poměrně snadno na základě rozdílné sociální situace a zkušenosti respondentů. Zásadní roli zde hraje především míra informovanosti různých skupin o rozsahu a významu problémů destrukce prostředí (studenti VŠZ mají přístup k úplnějším a přesnějším informacím a jsou proto ochotni podpořit radikálnější změny), dále věk (starší studenti posuzují situaci střízlivěji) a kvalita prostředí, s nímž respondenti přicházejí do styku.

(4) V tomto bloku je větší nebezpečí autostylizace než v ostatních blocích, i když se v provedeném průzkumu respondenti „nестyděli“ nesouhlasit s některými potenciálními cestami řešení ekologických problémů. Bylo by proto možno tuto část přeformulovat tak, aby byli respondenti tázáni na to, co soudí o názorech jiných lidí na řešení těchto problémů.

H. Librová: Sociální potřeba a hodnota krajiny

Brno, UJEP 1987, 134 s.

Četné a složité vztahy mezi přírodním prostředím a jeho odrazem ve společenském vědomí jsou ústředním tématem knihy Hany Librové *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. Autorka v ní pohledem sociologa zkoumá krajinu – určitý celek přírodního prostředí – z hlediska její funkce kulturní, estetické a rekreační. Záměrně odhlíží od jiných aspektů nazírání na krajinu, například od aspektu ekonomického. Krajina ji zajímá jako místo pro pobyt, k němuž se vztahuje estetické hodnocení, sociální percepce a sociální potřeba.

Kniha je rozdělena na dvě, tematicky poněkud odlišné části. První část je nazvána *Problematika vztahu mezi společností a krajinou v obecných a historických souvislostech*. Druhá část je věnována *sociální percepci krajiny v současnosti* s podtitulem *Pokus o charakteristiku vztahu ke krajině ve vybraných skupinách obyvatelstva*.

První, teoretická část knihy je zajímavým exkursem do dějin percepce a potřeby krajiny, zejména v Evropě, ale i na Dálném východě. Autorka zkoumá odraz přírodního prostředí ve společenském vědomí sociologickou interpretací informací z dějin umění i analýzou děl výtvarného umění a literatury, které doplňuje údaji o reálném chování lidí vůči přírodě.

Počátky zobrazování krajiny ve výtvarném umění podle autorky souvisí se změnou ve výrobním způsobu, v třídní struktuře společnosti, s urbanizačními a vzdělanostními změnami. Po stadiu prvotní závislosti na přírodě, kdy se z ní člověk ještě nevyděluje jako subjekt proti objektu, dochází k první formě percepce krajiny v Evropě v helenistickém období antiky. Vznikají výtvarné i literární obrazy idealizované tzv. arkadské krajiny – typu, který nadlouho ovlivnil vnímání i potřebu přírody v Evropě. Autorka se domnívá, že arkadská krajina představuje archetyp krajiny především tím, že obsahuje základní zdroje lidské libosti.

Ve středověku je zájem člověka o přírodu potlačen (vlivem závislosti na ní a díky religiozitě jako základní složce světového názoru té doby). V italské renesanci se opět objevuje typ krajiny ideální, navazující na antické pojetí. Jiným způsobem začne být příroda výtvarně ztvárněná až v zaalpských zemích patnáctého a šestnáctého století a zejména v Nizozemí sedmnáctého století. Vlivem hospodářských, sociálních a náboženských změn se zde formuje realistické zobrazování krajiny. Příroda již není idealizována jako v antice, nýbrž je kreslena věrně jako objektivní realita. Stává se samostatným centrem pozornosti umělce. Jak zdůrazňuje autorka, je sociálně respektována a přijata jako hodnota.

Třetím typem evropské percepce krajiny je individualistické zobrazování romantické. V něm je, na rozdíl od realistického vnímání, příroda zdrojem a vyjádřením subjektivních emocí a nálad, zneklidňujících impulsů. Objektivní vyličení krajiny je na ústupu. V této době se stává módou osamělé putování krajinou, ale i výlety a horolezectví.

Všechny tři základní typy evropské percepce přírody – krajina arkadská, realistická a romantická – jsou svědectvím o tom, jaké místo příroda zaujímala ve vědomí člověka a jakými proměnami procházelo vnímání krajiny v dějinách. V devatenáctém století je příroda ve společenském vědomí již estetickou hodnotou ve značném rozsahu. Tento fakt vede k šíření prvních idejí ochrany přírody a ke vzniku ochrannářských spolků jako součástí romantického pohledu na přírodu.

Exkurs týkající se vztahu společnosti ke krajině v zemích Dálného východu zdůrazňuje zejména východní „pohroužení se“ do krajiny na rozdíl od západního „zmocňování se krajiny jako objektu“. Zajímavé poznámky o východním vztahu k přírodě by byly hodny dalšího rozpracování. Vždyť se jedná o téma, které je v současnosti velmi aktuální – mnohé snahy o záchranu a obnovení kvalitního životního prostředí se inspiroji právě vztahem k přírodě na Dálném východě.

Ve druhé, empirické části knihy se autorka zabývá reálnou potřebou a hodnocením krajiny u dětí,

SO ₂	3,37 mil. t/rok
tuhé částice	1,70 mil. t/rok
NO _x	1,0 mil. t/rok
CO	1,30 mil. t/rok
ostatní plynné částice	0,20 mil. t/rok

Struktura zdrojů znečišťování ovzduší je následující:

2 750 průmyslových závodů
 30 000 zdrojů menšího významu
 3,0 miliónu domácích topenišť
 2,6 mil. osobních automobilů
 413 000 užitkových vozidel

Na území ČSSR dochází k depozici 1,733 mil tun/rok emisí ze zahraničních zdrojů (import) a z našich zdrojů odchází celkem 2,104 mil. tun/rok do zahraničí (export). Znečišťování povrchových toků a podzemních zdrojů vod sestává v některých oblastech bariérou jak pro hospodářský, tak i pro sociální rozvoj. Ročně se vypouští do toků celkem 1,222 mld m³ odpadních vod, z toho 383 mil. m³ čištěných. Kontroly kvality povrchových vod v tocích se provádějí od r. 1963. V ČSSR na 59 tocích v délce 3 314 km na 201 profilech a v SSR na 69 tocích v délce 2 900 km na 199 profilech.

Formy devastace půdního fondu je možné uvažovat jako trvalý nebo dočasný zábor půdy, eroze (vodní větrná), intoxikace nejrozličnějšími druhy odpadů, zhutňováním aj. Výsledkem je zmenšování rozlohy půd, ztráta úrodnosti. Z celkové plochy 6,8 mil ha je 61,3% kyselých půd, 22% jsou těžké půdy nebo kamenité a písčité. Cca 36,9% plochy orných půd má nedostatek fosforu. Význam této negativní tendence v devastaci půdního fondu stoupá s ohledem na snižující se podíl rozlohy zemědělské půdy na 1 obyvatele, a to 0,32 ha orné půdy a 0,45 ha zemědělské půdy (od r. 1960).

Rozsah vlivů a jejich účinků – hluku, vibrací, silně toxických odpadů, různých druhů zařízení – nebyly zatím zhodnoceny v celostátním rozsahu. Interference negativních vlivů, změn a účinků v území našeho státu je velmi častá a někdy k řadě negativních účinků ještě přispívají také „vhodné“ přírodní podmínky jako jsou inverzní polohy, způsoby zástavby, regulační a meliorační zásahy, prostorová struktura využívání půdy aj. Škody, ztráty vlivem a účinky hospodářské činnosti dosahují výše několik desítek miliard Kčs ročně, ale roční dotace na odstraňování škod a poškození na životním prostředí dosahuje jen 10% této částky. Při takovém trendu nelze očekávat nějaký kvalitativní zvrat v negativní tendenci vývoje životního prostředí. Kritéria kvality životního prostředí ze sociálních aspektů jsou:

- Zdravotní stav obyvatelstva**, který od r. 1965 do současnosti má výrazně negativní tendenci na území celé ČSSR. Zhoršená kvalita životního prostředí se projevuje nejen ve zkracování průměrné délky života, ale v nárůstu nemocnosti a úmrtnosti zejména u populace v produktivním věku. Roční ztráta jen z důvodu zvýšené nemocnosti dosahuje cca 6,5 mld Kčs (předpoklad ztrát ve výrobním procesu z důvodu „výpadku“ nemocných). Že ztráty jsou daleko vyšší je samozřejmé.
- Migrace a dojíždka do zaměstnání** (ročně migruje 450 000 obyvatel, z toho z titulu změn kvality životního prostředí se odhaduje na 26–30% . Také 30% dojíždějících do práce tak činí proto, že chtějí bydlet ve zdravém prostředí.
- Změny věkové struktury obyvatel** lze zaznamenat v průmyslových oblastech (Havířov, Most, regiony – Ostravsko, oproti pražské aglomeraci aj.).

H. Librová: Sociální potřeba a hodnota krajiny

Brno, UJEP 1987, 134 s.

Četné a složité vztahy mezi přírodním prostředím a jeho odrazem ve společenském vědomí jsou ústředním tématem knihy Hany Librové *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. Autorka v ní pohledem sociologa zkoumá krajinu – určitý celek přírodního prostředí – z hlediska její funkce kulturní, estetické a rekreační. Záměrně odhlíží od jiných aspektů nazírání na krajinu, například od aspektu ekonomického. Krajina ji zajímá jako místo pro pobyt, k němuž se vztahuje estetické hodnocení, sociální percepcce a sociální potřeba.

Kniha je rozdělena na dvě, tematicky poněkud odlišné části. První část je nazvána *Problematika vztahu mezi společností a krajinou v obecných a historických souvislostech*. Druhá část je věnována *sociální percepci krajiny v současnosti* s podtitulem *Pokus o charakteristiku vztahu ke krajině ve vybraných skupinách obyvatelstva*.

První, teoretická část knihy je zajímavým exkursem do dějin percepcce a potřeby krajiny, zejména v Evropě, ale i na Dálném východě. Autorka zkoumá odraz přírodního prostředí ve společenském vědomí sociologickou interpretací informací z dějin umění i analýzou děl výtvarného umění a literatury, které doplňuje údaji o reálném chování lidí vůči přírodě.

Počátky zobrazování krajiny ve výtvarném umění podle autorky souvisí se změnou ve výrobním způsobu, v třídní struktuře společnosti, s urbanizacemi a vzdělanostními změnami. Po stadiu prvotní závislosti na přírodě, kdy se z ní člověk ještě nevyděluje jako subjekt proti objektu, dochází k první formě percepcce krajiny v Evropě v helenistickém období antiky. Vznikají výtvarné i literární obrazy idealizované tzv. arkadské krajiny – typu, který nadlouho ovlivnil vnímání i potřebu přírody v Evropě. Autorka se domnívá, že arkadská krajina představuje archetyp krajiny především tím, že obsahuje základní zdroje lidské libosti.

Ve středověku je zájem člověka o přírodu potlačen (vlivem závislosti na ní a díky religiozitě jako základní složce světového názoru té doby). V italské renesanci se opět objevuje typ krajiny ideální, navazující na antické pojetí. Jiným způsobem začne být příroda výtvarně ztvárňována až v aaalpských zemích patnáctého a šestnáctého století a zejména v Nizozemi sedmnáctého století. Vlivem hospodářských, sociálních a náboženských změn se zde formuje realistické zobrazování krajiny. Příroda již není idealizována jako v antice, nýbrž je kreslena věrně jako objektivní realita. Stává se samostatným centrem pozornosti umělce. Jak zdůrazňuje autorka, je sociálně respektována a přijata jako hodnota.

Třetím typem evropské percepcce krajiny je individualistické zobrazování romantické. V něm je, na rozdíl od realistického vnímání, příroda zdrojem a vyjádřením subjektivních emocí a nálad, zneklidňujících impulsů. Objektivní vyličení krajiny je na ústupu. V této době se stává módou osamělé putování krajinou, ale i výlety a horolezectví.

Všechny tři základní typy evropské percepcce přírody – krajina arkadská, realistická a romantická – jsou svědectvím o tom, jaké místo příroda zaujímal ve vědomí člověka a jakými proměnami procházelo vnímání krajiny v dějinách. V devatenáctém století je příroda ve společenském vědomí již estetickou hodnotou ve značném rozsahu. Tento fakt vede k šíření prvních idejí ochrany přírody a ke vzniku ochrannářských spolků jako součástí romantického pohledu na přírodu.

Exkurs týkající se vztahu společnosti ke krajině v zemích Dálného východu zdůrazňuje zejména východní „pohroužení se“ do krajiny na rozdíl od západního „zmocňování se krajiny jako objektu“. Zajímavé poznámky o východním vztahu k přírodě by byly hodny dalšího rozpracování. Vždyť se jedná o téma, které je v současnosti velmi aktuální – mnohé snahy o záchranu a obnovení kvalitního životního prostředí se inspiřují právě vztahem k přírodě na Dálném východě.

Ve druhé, empirické části knihy se autorka zabývá reálnou potřebou a hodnocením krajiny u dětí.

SO ₂	3,37 mil. t/rok
tuhé částice	1,70 mil. t/rok
NO _x	1,0 mil. t/rok
CO	1,30 mil. t/rok
ostatní plynné částice	0,20 mil. t/rok

Struktura zdrojů znečišťování ovzduší je následující:

2 750 průmyslových závodů
 30 000 zdrojů menšího významu
 3,0 miliónu domácích topenišť
 2,6 mil. osobních automobilů
 413 000 užitkových vozidel

Na území ČSSR dochází k depozici 1,733 mil tun/rok emisí ze zahraničních zdrojů (import) a z našich zdrojů odchází celkem 2,104 mil. tun/rok do zahraničí (export). Znečišťování povrchových toků a podzemních zdrojů vod sestává v některých oblastech bariérou jak pro hospodářský, tak i pro sociální rozvoj. Ročně se vypouští do toků celkem 1,222 mld m³ odpadních vod, z toho 383 mil. m³ čištěných. Kontroly kvality povrchových vod v tocích se provádějí od r. 1963. V ČSSR na 59 tocích v délce 3 314 km na 201 profilech a v SSR na 69 tocích v délce 2 900 km na 199 profilech.

Formy devastace půdního fondu je možné uvažovat jako trvalý nebo dočasný zábor půdy, eroze (vodní větrná), intoxikace nejrůznějšími druhy odpadů, zhutňováním aj. Výsledkem je zmenšování rozlohy půd, ztráta úrodnosti. Z celkové plochy 6,8 mil ha je 61,3% kyselých půd, 22% jsou těžké půdy nebo kamenité a písčité. Cca 36,9% plochy orných půd má nedostatek fosforu. Význam této negativní tendence v devastaci půdního fondu stoupá s ohledem na snižující se podíl rozlohy zemědělské půdy na 1 obyvatele, a to 0,32 ha orné půdy a 0,45 ha zemědělské půdy (od r. 1960).

Rozsah vlivů a jejich účinků – hluku, vibrací, silně toxických odpadů, různých druhů zařízení – nebyly zatím zhodnoceny v celostátním rozsahu. Interference negativních vlivů, změn a účinků v území našeho státu je velmi častá a někdy k řadě negativních účinků ještě přispívají také „vhodné“ přírodní podmínky jako jsou inverzní polohy, způsoby zástavby, regulační a meliorační zásahy, prostorová struktura využívání půdy aj. Škody, ztráty vlivem a účinky hospodářské činnosti dosahují výše několik desítek miliard Kčs ročně, ale roční dotace na odstraňování škod a poškození na životním prostředí dosahuje jen 10% této částky. Při takovém trendu nelze očekávat nějaký kvalitativní zvrat v negativní tendenci vývoje životního prostředí. Kritéria kvality životního prostředí ze sociálních aspektů jsou:

- Zdravotní stav obyvatelstva*, který od r. 1965 do současnosti má výrazně negativní tendenci na území celé ČSSR. Zhoršená kvalita životního prostředí se projevuje nejen ve zkracování průměrné délky života, ale v nárůstu nemocnosti a úmrtnosti zejména u populaci v produktivním věku. Roční ztráta jen z důvodu zvýšené nemocnosti dosahuje cca 6,5 mld Kčs (předpoklad ztrát ve výrobním procesu z důvodu „výpadku“ nemocných). Že ztráty jsou daleko vyšší je samozřejmé.
- Migrace a dojížděka do zaměstnání* (ročně migruje 450 000 obyvatel, z toho z titulu změn kvality životního prostředí se odhaduje na 26–30% . Také 30% dojíždějících do práce tak činí proto, že chtějí bydlet ve zdravém prostředí.
- Změny věkové struktury obyvatel* lze zaznamenat v průmyslových oblastech (Havířov, Most, regióny – Ostravsko, oproti pražské aglomeraci aj.).

d) *Změny sociální struktury* – zemědělské oblasti oproti průmyslovým uzlům nebo oblastem (3).

Prognóza životního prostředí do roku 2010 v ČSSR

Podle demografických prognóz by měl růst počtu obyvatelstva dosahovat v r. 2010 celkem 15,8 mil. obyvatel a podle druhé varianty 17,45 mil obyvatel. Do hospodářské sféry se to promítne následovně:

Obor	% počtu obyvatel	
	1984	2010
Průmysl	48,1	32,0
Zemědělství	9,9	8,5
Služby	40,7	45,0
Informatika	neuvádí se	15,2
Ostatní	1,3	1,3

Dalším ukazatelem je zdravotní stav obyvatelstva, který se přímo váže na změny kvality životního prostředí, což bylo prokázáno v řadě oblastí v ČSSR (Liberec, Jablonec, Brno, Gottwaldov, Jičín aj.) při sledování vývoje od r. 1960. Snižila se střední délka života u mužů i žen o 30% , zvyšuje se kojenecká úmrtnost, potratovost, onemocnění zejména kardiovaskulární, nádorových chorob, chorob dýchacích cest, alergií, psychoneurotických onemocnění. Vysoká nemocnost a předčasná úmrtí u mužů i žen znamenají vysokou ztrátu životního potenciálu obyvatelstva a vysoké ekonomické ztráty. Za předpokladu změn v kvalitě životního prostředí a zvýšení výdajů ve zdravotnictví (zvýšení celkové úrovně péče o zdraví) ze 4 na 10–12% hrubého národního produktu (údaj SKVTIR) lze očekávat zlom v negativní tendenci kolem r. 2005–2010. Do tohoto časového horizontu je možné snížit migraci o 50% a dojížďku do zaměstnání z titulu změn kvality životního prostředí o 30% .

Při vzniku škod a poškození na životním prostředí se uplatňuje také prostorové rozmístění sídel oproti stanovištím výroby jak v průmyslu, tak také v zemědělství. Protože jakákoli restrukturační je dlouhodobá (viz životnost základních fondů), je možné očekávat pozitivní změny až po roce 2010.

Jedním z ukazatelů využívání přírodního prostředí je struktura využívání půdy:

	Současný stav % plochy v ČSSR	Prognóza 2010 % plochy
Zemědělská půda	53,4	41,4
Lesní půda	35,8	32,8
Zastavěná plocha	1,9	8,3
Vodní plochy	1,9	2,5
Ostatní	7,0	15,0

(3) Charakteristika kritérií ekonomických a ekologických se s ohledem na zaměření Sociologického časopisu neuvádí.

Zemědělská půda vykazuje na 61,3% plochy kyselou reakci a očekává se, že dalších 22% plochy bude znehodnocováno. Záběr půdy vlivem investiční výstavby se očekává na 11–12% plochy zemědělské půdy a 2–3% plochy lesní půdy.

Těžba nerostných surovin se charakterizuje ukazatelem produkce objemu látek na 1 km² nebo na 1 ha. V ČSSR dosahuje výše 400 t/ha. Do r. 2010 bude ukončena těžba hlavních ložisek hnědého a černého uhlí a lze očekávat, že dojde k orientaci na těžbu kovonosných rud a keramických jílů.

Potřeba vody se zvýší do r. 2010 o 50%, ale kvalita jen za předpokladu dotací do investic o cca 40%.

Tvorbu biomasy vlivem intenzifikace zemědělství a lesnictví lze zvýšit o 50%.

Geografická poloha našeho státu předpokládá úzkou spolupráci se všemi sousedními státy za účelem omezení negativních vlivů (snížení znečišťování ovzduší o 30% podle konvence OSN) a využívání pohraničních oblastí.

Současný stav kvality životního prostředí v území celé ČSSR vykazuje výrazně negativní tendenci. V oblasti průmyslových a sídelních aglomerací je kritický. Systém plánování a praktických opatření v péči o životní prostředí není adekvátní vlastnímu významu a stavu z aspektů politických, sociálních, ekonomických a ekologických jak na úrovni národní, tak i mezinárodní. Legislativní podklady k řízení a plánování péče o životní prostředí jsou roztržité, „odvětvové“, chybí svodný zákon. Důvodem je nesprávné zařazení řešení celé problematiky v hierarchii a prioritách v rámci sociálně ekonomického rozvoje společnosti. Jakékoli oddalování řešení této problematiky při zachování současného výrobního trendu a užívaných technologií povede jen k „zdražení“ jakékoli akce a stálému snižování celospolečenské efektivnosti veškeré hospodářské činnosti. Při reálném, seriózním přístupu k řešení problémů životního prostředí nejde jen o ekologizaci výrobních aktivit, ale o zásadní změny v celém společenském reprodukčním procesu. Přitom je nutné vycházet z nových premis a vztahů odrážejících nejširší souvislosti společenských procesů, jako jsou systémy hodnot (jednotlivce, skupin, celé společnosti), struktura potřeb, způsob života, systém řízení společenského reprodukčního procesu, interakce společnosti s prostředím, včetně efektivnosti aktivit pro zlepšování životního prostředí.

Zásadně je nutné řešit problematiku životního prostředí jako nedílnou část rozvoje společnosti a oblastí, a nikoli jako izolovanou sféru problémů „obtěžujících“ řídící pracovníky všech stupňů. Zásadní zvrat v negativní tendenci vývoje kvality životního prostředí je možné očekávat při zajištění všech základních předpokladů (organizace řízení, investice, změny technologií, ekologizace výrobních procesů aj.) kolem r. 2005 až 2010. Přitom v oblasti sociální je především nutné řešit následující problémy:

- změnit negativní tendenci vývoje zdravotního stavu obyvatel jako důsledek nevhodného životního prostředí, tzn. snížit nemocnost a úmrtnost o cca 30–40% a prodloužit střední věk života o 5–7 let proti současnému stavu
- zamezit migraci a dojíždě do zaměstnání i za rekreací (při realizaci zásad aktivní tvorby prostředí) o 30–50%
- změnit vztah k vlastnímu životnímu prostředí aktivním přístupem, včetně pozitivního vztahu k výsledkům práce společnosti, dále upevnit vazby sociálních skupin a zlepšit tak kvalitu mezilidských vztahů, protože se změnou sociální struktury lze předpokládat také změnu potřeby určité kvality životního prostředí
- zlepšením kvality životního prostředí zajistit zvýšení pocitu pohody při práci i odpočinku (4).

(4) Opatření v oblasti ekonomických a ekologických problémů, dále legislativních opatření, řízení, plánování je obsahem jiných příspěvků.